

Economische aanpassing

De overheid balanceert op het slappe koord van haar financiën. Vragers en aanbieders tasten steeds opnieuw mis in een massaal trapezenummer hoog in de nok van het circus. De keynesiaanse goochelaar tracht tevergeefs de voorstelling te redden met zijn afgezaagde truc, waarbij evenwichten als konijntjes uit de hoge hoed worden getoverd.

Er zijn circusdirecteuren die het sociale vangnet willen verwijderen, althans ervoor willen zorgen, dat de opvang nogal ongeriefelijk zal geschieden. De acrobaten zijn volgens hen gemakzuchtig en speels geworden, omdat zij onvoldoende worden geconfronteerd met de ernst des levens. Bloedspetters in de piste zullen leiden tot een goede voorstelling met weinig of geen valpartijen.

Wie te rade gaat bij de economische theorie merkt op, dat de keuze die daar wordt gemaakt voor de individuele prestatie geldt bij uitgebalanceerd teamwork. De economist richt zijn aandacht op een patroon van orde en regelmaat, waarin de belangen van individu en collectief in elkaars verlengde liggen. Hij stelt dat in toestanden van evenwicht de deelnemers die zich niet willen voegen in de gevestigde patronen, de kans maar moeten lopen zich flink te bezeren onder het motto: eigen schuld, dikke bult! Dat kan echter niet worden beschouwd als een antwoord op haperend samenspel bij een samenloop van omstandigheden.

Het harde standpunt ten aanzien van het sociaal-economische beleid staat mogelijk in verband met de huidige politieke crisis. De grote, integratieve volkspartijen, die in de verschillende industrielanden zijn gevormd in wisselwerking met de expansie van de welvaartsstaat, blijken niet competent en beweeglijk genoeg voor de oplossing van de diepe, structurele problemen, die zijn ontstaan 1). Zij kunnen geen vorm geven aan een democratisch proces van meningsuitwisseling en besluitvorming, dat leidt tot een standpunt ten aanzien van de toekomstige gevaren, die de samenleving bedreigen. Er wordt geen antwoord gegeven op fundamentele vragen over de

bestaanszekerheid van de mensen. De politieke partijen schieten te kort in hun schakelende functie tussen de staat en de individuele burger. Daardoor ontstaat een politieke apathie, waarbij de grote politieke partijen een opvallend groot stemverlies boeken. In een dergelijk politiek vacuüm is het verleidelijk — in het buitenland gebeurt het al — terug te grijpen op polariserende maatschappijvisies naar historisch voorbeeld. Het houdt echter geen oplossing in. Er rest slechts de afbraak van de welvaartsstaat of, als het oude thema van de klassenstrijd wordt opgepoetst, de sloop van het marktsysteem.

Dank zij de aardgasbaten is in Nederland de economische voorstelling gewoon doorgegaan. De ombuigingen van de overheidsuitgaven in de laatste jaren hebben weinig tot herstel bijgedragen. Alles wijst erop dat het beleid op de oude voet zal worden voortgezet. In de huidige verkiezingstijd rekenen de politici land en volk weer rijk door optimistische schattingen van de economische ontwikkeling. Het lijkt voor de meeste partijprogramma's een onmisbare basis voor ideeën en voorstellen. Het is een karikatuur van de politiek in een zich ontwikkelende welvaartsstaat, die het niet schijnt te kunnen stellen zonder de uitdeling van sociaal-economische presentjes. De kiezers worden gelokt met nepchocola en knalsigaren.

De politieke strategie komt voorlopig neer op temporiseren: „vermindering van de vermeerdering van de uitgaven”, of met andere woorden: „valt de groei-voet tegen, dan voeren wij ons program uit in vijf in plaats van vier jaar”. De noodzaak van aanpassingsprocessen waarbij de nationale economie inspeelt op de gewijzigde omstandigheden wordt kennelijk niet gezien. Er wordt met tegenzin „ingeleverd”, er is echter geen uitzicht op reacties die naar herstel voeren. Ondanks het uitblijven van succes worden de bestaande nummers geprolonged. De stijf en stram geworden boei-koning wordt meer tijd gegund om zich aan z'n ketenen te ontworstelen.

Hoewel er steeds meer paarden uitvallen, wordt de dressuurproef krampachtig in ere gehouden.

Het is waar, dat de bestaande institutionele structuur de economische aanpassingen bemoeilijkt. De schoen wringt bij de wisselwerking van overheidsactiviteiten en marktwerking. Juist hier ligt de zwakte van de huidige economische orde. Het is niet bekend hoe overheidsvoorzieningen passen in het raamwerk van individuele voorkeuren en hoe impulsen van het beleid uitwerken op initiatieven in het micro-economische vlak. Daardoor kan niet worden gezegd welke innovaties de grootste ontplooiingskans hebben en welke wijzigingen van de levensstandaard een passende reactie op veranderende omstandigheden vormen. In een gemengd stelsel lijkt het onvermijdelijk de markt meer speelruimte te geven. Niet om harder op te treden tegen de mensen die in het sociale vangnet tuimelen, maar om meer communicatie over mogelijkheden en behoeften te bewerkstelligen. Het moet daarbij mogelijk zijn overlegstructuren in te stellen die de marktwerking zodanig inkaderen dat evenwichten worden gevonden die ook in sociaal opzicht aanvaardbaar zijn. Een organisatie die zorgt dat samenwerking leidt tot een nieuw, uitgebalanceerd programma dat voldoet aan de eisen des tijds, behoedt het economisch circus voor aftakeling en verval.

P.H. Admiraal

1) H. Scheer, *Parteien contra Bürger? Die Zukunft der Parteiendemokratie*, München, 1979.